

מיטת סדום של הלשון הפוסט-ציונות

יעקב ליברמן

בכתיבה הפוסט-ציונית יש המצאת מילים ושימוש ברטוריקה מיוחדת המהווים מעין מיטת סדום, שלתוכה נדחסים תיאורי מציאות שהותאמו למערכת לשונית זו. המאפיין את הפוסט-ציונים הוא אובדן של מודעות אזרחית ושל מחויבות לחברה בה הם חיים.

"הייתה להם [לאנשי סדום] מיטה שהיו משכיבין בה אורחים. אדם ארוך - קיצרוהו, קצר - מתחוהו." (סנהדרין, ח')

אנשי האוניברסיטה, עורכי דין ואחרים, שפרנסתם נובעת מעבודה אינטלקטואלית. לאנשים אלה יש יתרון על השאר, כי השכלתם וכישרונותיהם מאפשרים להם להשתתף בשיח הגלובלי. שיח זה מתקיים דרך האינטרנט ומאגרי המידע שבו, כנסים בין-לאומיים, כתבי עת שתפוצתם בכל העולם וביקורים הדדיים של המדענים באוניברסיטאות בארצות אחרות. ממערכת תקשורתית זו שואבים עיתונאים, סופרים, אקדמאים בתחומים שונים, "הון סימבולי" (Bourdieu, 1977). היתרון הנובע מכך ברור: חידושים בטכניקה, אופנות באמנות, ונושאים העומדים במרכז ההגות הפילוסופית,

מקורות הלשון הפוסט-ציונית

רוברט רייך, אחד החוקרים החשובים של כלכלת העבודה בארצות-הברית, טוען שכתוצאה מן הגלובליזציה נוצרות בארצות המפותחות שלוש קטגוריות של שכירים: עובדים מן השורה, נותני שירות והעוסקים בסמלים (symbolic-analytic services). אלה האחרונים הם מהנדסים,

יעקב ליברמן, היחידה למחקר והערכה, המכללה האקדמית אורנים.

אינם מוגבלים לגבולות של ארץ זו או אחרת אלא הם נחלת ה"כפר הגלובלי" כולו והשליטה בהם מאפשרת לעובדים אלה להשכיר את שירותיהם לכלכלה הגלובלית, או לזכות ביתרון מובהק על הקבוצות האחרות בארצותיהם.

יש לכך השלכות פוליטיות גורליות: "אזרחים אלה נוטים לחמוק מן הכבלים של נאמנות לאומית, ולהרחיק עצמם משאר בני ארצם" (Reich, 1991). קבוצות ההתייחסות שלהם נמצאות יותר ויותר מחוץ למדינתם, במרחב התקשורת הגלובלית, בו הם באים במגע עם בעלי מקצוע כמוהם ועם הרעיונות, הגישות והחידושים שנוצרים שם. הדבר, טוען רייך, מונע מהם לחוש סולידריות עם אזרחים אחרים במדינתם, שאינם

שייכים לעולם המושגים שלהם. "המאפיין קבוצה חברתית זאת הוא האובדן של מודעות אזרחית, של תחושת מחויבות לחברה בה הם חיים... אנשים אלה פחות חיים בקהילות אלא ברשתות תקשורת, הקושרות אותם עם אחרים, דומים להם, הנפוצים בעולם."

האנשים המגדירים עצמם או מוגדרים על ידי אחרים כפוסט-ציונים שייכים במובהק לקטגוריות שההגדרות לעיל חלות עליהם. מדובר בעיקר באקדמאים, שדעותיהם והגותם זוכות לקבלה אוהדת יותר בחו"ל, בעיקר באירופה, מאשר בארץ. "בחוץ לארץ זה נושא שמרתק כל מי שמתעניין בישראל," מעיד תום שגב (2007). "יש בלי הרף דיונים על זה, יש אין-ספור מאמרים. יש עניין עצום בעולם בתופעה הזאת של פוסט-ציונות, שהם רואים אותה כתהליך מרכזי במדינת ישראל." "העובדה היא," מציין רז'קרקוצקין (אצל ליבנה, 2001), "שמאז אינתיפאדת אוקטובר, המאמרים האקדמיים הביקורתיים היחידים שהתפרסמו בארץ התפרסמו בעיקר באנגלית." הוא מתכוון לכתב העת הגר, כתב עת פוסט-ציוני בעריכת פרופ' אורן יפתחאל, היוצא לאור באוניברסיטת בן-גוריון. יתרה מזאת, במאבקי הכוח שלהם באקדמיה, מסתייעים הפוסט-ציונים בקשריהם בחו"ל. לדוגמה אילן פפה, אנטי-ציוני מוצהר, פועל בחו"ל להחרמת מדינת ישראל. הוא קרא מעל במה בלונדון להחרמת כל הקשרים בין האקדמיה הישראלית כולה לבין הקהילה האקדמית במדינות המערב. בכיוון זה פועלות גם קבוצות פוסט-ציוניות המאיימות לפנות לבתי דין בחו"ל בעתירות נגד קציני צה"ל.

את שתי התופעות – היות הפוסט-ציונים מקובלים בעולם והניסוח של דעותיהם – ניתן להבין על רקע השיח העכשווי במערב. ג'פרי אלכסנדר (Alexander, 1995) מנתח את

המאפיינים של השיח הגלובלי הזה כך: הניגודים בין מודרני למסורתי, בין סוציאליזם לקפיטליזם ואף בין מודרנה לפוסט-מודרנה. אלה פג כוחם, במקומם מופיעים בצד ה"טוב" מושגים כמו איכות הסביבה, דמוקרטיה וזכויות המיעוטים המעוגנים באידאולוגיות של שוק חופשי, זכויות האדם ואינדיווידואליזם. בעייתית יותר היא ההגדרה של ה"רע". שינוי זה בתרבות מביא לכך ש"לאומיות" ולא קומוניזם או מסורת שמרנית מאתגרים את מושגי הרצוי בשיח האוניברסלי. לאומיות מזוהה כאויב של החברה האזרחית והיא הפכה למילה נרדפת לאי רציונליות, לדיכוי. מושתקת העובדה שהחברה האזרחית היא כשלעצמה חברה לאומית. מושתקת

מושתקת העובדה שהחברה האזרחית היא כשלעצמה חברה לאומית. מושתקת גם העובדה שתנועות דמוקרטיות הן לרוב גם לאומיות

גם העובדה שתנועות דמוקרטיות הן לרוב גם לאומיות. רק מעטים מהוגי הדעות העכשוויים מציינים את העובדה ש"רוח הלאום מבטיחה את הסולידריות של בני האדם, מבלי להסיר מהם את השונויות אלא אדרבא, על ידי נתינת לגיטימיות לשוני זה" (Bourricaud, 1987).

גם בארץ זוהתה התופעה בידי גדי טאוב: "הבוז לכל מה שהוא לאומי וסולידרי חיזק את המגמה של פרימת הקורים שחיברו כאן פעם בין עניים לעשירים בקשרי אחריות הדדית, ויצרו רשת ביטחון מוסדית. אין בישראל היום שמאל אפקטיבי, מפני שאין שמאל לאומי. ובלי שיהיה שמאל לאומי, לא יהיה שמאל כלל."

מיטת סדום או מערכת לשונית-אידאולוגית

מצוידים במערכת מונחים הרווחים בשיח העולמי, באו הפוסט-ציונים אל המציאות הישראלית. אבל המונחים האלה לא תאמו, לרוב, למציאות זו, והם נאלצו להשתמש באלכימיה לשונית שדחסה את המציאות הישראלית לתוך מיטת סדום של מערכת המושגים שהביאו אתם.

ישנה מסורת ארוכה לחקר הדרך בה לשון יכולה לעצב תמונה מעוותת של המציאות. ספרו של ג'ורג' אורוול 1984 הוא מהמוכרים בעבודות חקר אלה. אורוול, שהיה בעצמו חוקר לשון, כותב בספרו על ה"שיחדש": "שיחדש נועדה לא רק לשמש כלי ביטוי להשקפת עולם ולהרגלי המחשה היאם לחסידי הסוציאנג, אלא להפוך את כל אורחות המחשבה האחרים לדבר שמן הנמנע... דבר זה נעשה על ידי המצאת מילים חדשות אבל בעיקר על ידי ביטולן של מילים בלתי רצויות" (אורוול, 1972). ההנחה היא שכל מה שלא ניתן לביטוי לשוני אינו יכול להגיע לתודעה. במילים של וויטגנשטיין: "גבולות

לשוני הם גבולות עולמי.

1. "מלחמה היא שלום" שינוי המציאות דרך מניפולציה לשונית.
2. מילים חדשות (ניאולוגים) או צירופי מילים מדביקים תכונות חיוביות ל"שלנו" ותכונות רעות "להם".
3. מושגים מסוימים נעלמים מן הלשון או משוללים לגיטימיות.

שינוי המציאות דרך מניפולציה לשונית

"מלחמה היא שלום, חירות היא עבדות, בערות היא כוח"
בספרו של אורוול הלשון משמשת כלי לשנות את הייצוג של המציאות בתודעה על ידי מניפולציה לשונית. נדגים טכניקה זאת בעזרת המאמר "כיבוש הים העברי" (עמית, 2004). סגנונו מאפיין את כתב העת **תיאוריה וביקורת**, והוא מבטא את דעותיהם

של חוקרים פוסט-ציונים רבים המאכלסים את המערכת שלו. המאמר פותח במובאה מנאום של בן-גוריון: "כשם שעלינו להפריח שממות הנגב כך עלינו לכבוש מרחבי הים... הים אינו מחיצה אלא גשר ופתח. בכיבוש הים תתפשט מדינת ישראל בכל הארצות ובדיג ושיט אשר ישאו דגל ישראל לשבעת הימים ויבטיחו לרבבות עולים קיום ופרנסה ויבצרו עצמאותה הכלכלית של מדינת ישראל." מה ניתן להבין מנאום זה? נראה בעליל, שמעבר לפתוס האופייני לתקופה יש כאן קריאה נלהבת ל"כיבוש הים", כלומר לעסוק בפרנסות ועיסוקים הקשורים בים. אך מה היא המסקנה הפוסט-ציונית מנאום זה? המסקנה היא זאת: "לשיח זה נלווית פרקטיקה תרבותית מתמשכת של התכחשות לים ושלילתו. בשיח הציוני ההגמוני הים נשלל כנקודת מבט אפשרית של המציאות ומרוקן מערכים לאומיים השמורים באופן בלעדי ליבשה."

האלכימיה הלשונית הפוסט-ציונית הפכה את "דגל ישראל בשבעת הימים" ל"ים מרוקן מערכים לאומיים". בהמשך טוען עמית כי "בשביל בן-גוריון הים אינו חשוב אלא בתור אמצעי להרחבת גבולותיה הטריטוריאליים של האימפריה הציונית", ואין זה משנה כלל שבן-גוריון אומר שהים חשוב כמו הנגב ושהים אמור לשמש כמקור לפרנסה לרבבות עולים.

דרך זו של שינוי המציאות בעזרת לשון אינה מקרה בודד. במבוא לאותה חוברת כתב העורך: "רק 14% מן הסוציולוגים חתמו על עצומה נגד בניית החומה, המאפשרת אפרטהייד על בסיס אתני ולאומי ובסופו של דבר טרנספר של הרבה אנשים. מספרים אלה מצביעים לא רק על מספרם הנמוך של אינטלקטואלים המעורבים בשאלות מוסריות או פוליטיות אלא גם שהעשייה האקדמית מנותקת משאלות אלה" (שנהב, 2004). נושא גדר ההפרדה – הקרויה אצל הפוסט-ציונים 'חומה' – הוא נושא במחלוקת בחברה הישראלית. יש השוללים, יש הרואים בה הכרח אבל שוללים חלקים מהתוואי שלה ויש כאלה המקבלים אותה כדבר חיוני וחיובי לביטחון תושבי המדינה. העובדה שרק מיעוט מהמרצים חתמו על עצומה כנגד הגדר אינה אומרת דבר על מעורבותם הפוליטית: ייתכן שהם תומכים בגדר, או תומכים בבנייתה בסייגים מסוימים או שהם אדישים לנושא. המסקנה שהמרצים אינם מעורבים

בעולם ההזוי של הפוסט-ציונים אין דעה פוליטית, ובוודאי לא דעה פוליטית שפוייה ומאוזנת מחוץ לקביעותיהם. בדומה למתבגרים, הם חיים בעולם של עקרונות שהמציאות נתפסת בה רק דרך המסננת של הלשון שהם יצרו

בשאלות פוליטיות פשוט לא נובעת מהעובדה הנזכרת. אלא שעל מה מעיד הדבר? שבעולם ההזוי של הפוסט-ציונים אין דעה פוליטית, ובוודאי לא דעה פוליטית שפוייה

ומאוזנת מחוץ לקביעותיהם. בדומה למתבגרים, הם חיים בעולם של עקרונות שהמציאות נתפסת בה רק דרך המסננת של הלשון שהם יצרו.

בלשון זו יש מטבעות לשון המעוותות את תמונת המציאות המתוארת. כדי ליצור אסוציאציה לחומת ברלין הגדר נקראת 'חומה', למרות שהיא בנויה כחומה רק באזורים מיושבים בצפיפות וברובה היא גדר הפרדה. באזכור הגדר יש תמיד משפטי לוואי. בקטע הנזכר כתוב כך: "בניית החומה המאפשרת אפרטהייד על בסיס אתני ולאומי ובסופו של דבר טרנספר של הרבה אנשים" אני יושב במרפסתי בקיבוץ, מצר, הקרוב לגדר ההפרדה, ואני רואה מצד אחד את האורות של אום-אל-פחם וברטעה ומצד שני אלה של בקה-אל-גרבייה, הנמצאים בצד הישראלי של גדר ההפרדה. אם אקום ואתהלך קצת אראה את אורותיהם של קפין, בקה-אל-שרקיה ונזלת-איסה, מהצד השני. ואני שואל: איזה מין אפרטהייד זה בדיוק? כל יישובי הערבים במשולש הקטן נמצאים בצד המערבי של הגדר וכל היישובים הערבים בגדה נמצאים במזרח. אפשר, כמובן, להתווכח על התוואי של הגדר, הנוגס משטחי הגדה השייכים בחלקם לכפרים הסמוכים לה, אך אין לדבר זה כל קשר לאפרטהייד. ההפך הוא הנכון: יש כאן הפרדה בין ערבי

ציוני-אשכנזי ושניהם נולדו באירן. אני מכנה את הציונות "ציונות-אשכנזית" דווקא משום שהיא הציונות היחידה, כי אין סתם ציונות, אין דבר כזה ציונות כוללת של העם היהודי. האשכנזיות, או האירופאיות, היא מהותנית (essential) לציונות המדינית. כלומר, אין ציונות מדינית ללא אשכנזיות.

במילים אחרות: אין בין המונח "אשכנזי" למציאות כל קשר. הוא לא מתייחס לאשכנזים בשר ודם אלא להמצאה לשונית מופשטת "אשכנזיות", שאיש לא יכול להגדיר אותה אבל היא משהו רע ביסודו והיא "מהותנית" לציונות. התרגום של *laitnesse* הוא "מהותי", אבל ההמצאה הלשונית "מהותני" נותנת להנמקה מראה של טעון מדעי, ומסתיר את היותה הנמקה מעגלית: "אני מכנה את הציונות 'אשכנזית' כי במהותה היא אשכנזית."

במערכת הזאת, של המצאת מונחים היוצרים מציאות הזויה, הגדיל לעשות פרופ' ברוך קימרלינג, כשהמציא את ה"אחוס"לים" – ראשי תיבות של: אשכנזים, חילונים, ותיקים, סוציאליסטים, ליברלים – כדי להגדיר את הקבוצות ההגמוניות במדינת ישראל. בהגדרה זאת נכללים פנסיונרים החיים על סף העוני, אך חטאם הוא שהם אשכנזים, ותיקים ואפילו סוציאליסטים, אך לא כלולים בה אנשים כמו בנימין נתניהו (שאינו סוציאליסט) בן-אליעזר (שאינו אשכנזי) ואלי ישי (שאינו חילוני). נוצרה הגדרה שמתארת "הגמוניה" שאינה קיימת, אבל מסתירה את העובדה של קיום שכבה שולטת שהמאפיין שלה אינו המוצא אלא המעמד הסוציו-אקונומי. מבחינה סוציולוגית יש כאן בלבול בין מעמדם של אנשים: העדה, הריבוד, הוותק, לעומת השקפותיהם: סוציאליסטים, ליברלים, חילונים. אלה קטגוריות שבלי הבחנתן לא ניתן כלל לחשוב על ניתוח סוציולוגי.

המצאה נוספת היא "היהודים הערבים". זוהי דרך מעניינת לפתור את הסכסוך היהודי-ערבי בעזרת הלשון. יש בשם זה, הניתן ליהודים שמוצאם מארצות ערב, התעלמות מוחלטת מהשקפותיהם ורגשותיהם של יהודים אלה, שרואים עצמם כשייכים לעם היהודי ואת מקום הולדת הוריהם כדבר משני בזהותם. בדומה לביטוי "אחוס"לים", היוצר זהות בין סוציאליסטים לנאו-ליברלים, כלומר בין שתי השקפות עולם מנוגדות, כאן נוצר מונח משותף לשני עמים הנמצאים בסכסוך. דרך זאת של מניפולציה לשונית נדונה בהרחבה אצל מרקוזה:

איחוד הניגודים המאפיין את סגנון הפרסומת והפוליטיקה, גורם שהשיח נעשה חסין מפני כל אפשרות של ביקורת. על

השטחים וערבים אזרחי ישראל שכידוע שייכים לאותו עם ויש הפרדה בין מדינת ישראל למספר התנחלויות שנמצאות בלב הגדה, וזאת הסיבה שהמתנחלים מתנגדים לגדר. אלא מאי? על פי הלשון הפוסט-ציונית כל ניסיון להפריד בין מדינת ישראל למדינת פלשתיין העתידה לקום בשטחים מכונה "אפרטהייד".

מילים חדשות, ניאולוגים, או צירופי מילים מדביקים תכונות חיוביות ל"שלנו" ותכונות רעות "להם"

"אוצר מילים ב' החזיק מילים שנוצרו במיוחד לצרכים פוליטיים, כלומר מילים שנועדו לכפות עמדה מחשבתית רצויה על האיש הנזקק להן... הן היו צירוף של שתי מילים ויותר..." בדומה למובאה זו מ-1984, גם בלשון פוסט-ציונית צירופים אלה שכיחים. ניקח לדוגמה את המשפט הבא של מתי שמואלוף (2004): "את הנקמה הגדולה מכל חטף מרדכי ואנונו מן ההגמוניה הציונית-אשכנזית ונדמה כי כל רגע בכלא רק חיזק אותנו, ובשביל זה אני מכנה אותו המנהיג המזרחי החדש." ואופיר עבו, דובר 'הקשת המזרחית', אמר ל-ynet כי "המאבק המזרחי היה תמיד לפעול לשנות את החברה באופן רדיקלי. ואנונו מנסה לשנות את השיח הדמוקרטי במלחמתו בנשק גרעיני, ואנחנו מזדהים עם רעיונות אלה". לא נדון כאן בגופו של עניין, ברור שכמעט כל ה"מזרחים" וכמעט כל ה"אשכנזים" מגנים את מעשיו של ואנונו ואף חלק מאנשי 'הקשת המזרחית' מסתייגים מהדובר. כאן נבחן את הלשון, וראשית הצירוף "ההגמוניה האשכנזית הציונית" השגור בכל מאמר פוסט-ציוני.

כיצד פועל ההיגיון הפוסט-ציוני? כדי להוכיח שהם לוחמים ב"גזענות" בהתאם ל"בון טון" של השיח במרחב האינטרנטי, יש צורך להפוך את התנועה הלאומית – הציונות – ואת מדינת ישראל לנציגים של עדה ואת המתנגדים להם לקורבנות הגזענות. ואנונו נעשה גיבור כי הוא מזרחי והמדכאים הם "ההגמוניה הציונית האשכנזית". במערך הלשוני הפוסט-ציוני למונח "אשכנזי" תפקיד מרכזי. מסביר היגיון זה סמי שלום שטרית (2000):

כשאני משתמש במונח "ציונות-אשכנזית" אינני מתכוון להגדרה אתנית, כלומר, לאשכנזים במוצאם דווקא. הרי רוב רובם של המזרחים הם למעשה "ציונים-אשכנזים", משום שאימצו את הנחות היסוד הפוליטיות, הכלכליות ואפילו התרבותיות של "הציונות-האשכנזית". בתחילת הדרך, אכן הציונות-האשכנזית הייתה במקורה אירופאית, עניין לאשכנזים עבור אשכנזים, אך כבר מזמן שהעניין כבר אינו אתני. יש לנו נשיא ציוני-אשכנזי ושר ביטחון

ידי הצגת הניגודים במונח אחד נסגר עולם השיח בפני כל דיון שאינו משתמש בלשון הזאת. הטמעת מושגים ניגודיים במונח אחד משותף יוצרת אחדות חדשה – אך אחדות זאת מדכאת כי היא מטילה על הקורא משמעות מגמתית שאין לו דרך להתמודד אתה" (Marcuse, 1964).

מושגים מסוימים נעלמים מן הלשון או משוללים לגיטימיות
"הכוונה הייתה כי כל מחשבת כפירה תהיה לדבר אשר לא ייתכן, לפחות ככל שהמחשבה תלויה במילים. דבר זה נעשה, במידה מסוימת, על ידי המצאת מילים חדשות אבל בעיקר על ידי ביטולן של מילים בלתי רצויות ועל ידי סילוק כל משמעות בלתי רצויה מן המילים שונתרו" (אורול).
ב-1984, ביטול המילים הלא רצויות נעשה על ידי מנגנון הדיקטטורה. כיצד ניתן להעלים מילים – ומושגים שהן מייצגות – במסגרת השיח הדמוקרטי? הדבר נעשה על ידי דה-לגיטימיזציה:

גישה זאת שואלת שאלות ומטילה ספק ב"עובדתיות" של העובדות לא משום שהן אינן קיימות, אדרבא, בדיוק משום שהן קיימות ראוי לחקור כיצד הן מובנות וכיצד הפיקטיבי הופך לאובייקטיבי (חשבו רק על "עובדות" כגון "עם", "עדה", "מסורת", "דמוקרטי", "התייעלות") (רם, 2005).

המילים שבין המירכאות הן ה"פיקטיבי", או בעברית: המדומה. ומאחר שהן פרי הדמיון, ואין עמים, ואין עדות, ואין מסורת, הרי המילים האלה אינן ראיות יותר לשימוש ומי שמתמש בהן אינו מדבר בלשון החדשה, הרווחת בשיח הפוסט-מודרני. אבל מעבר למילים, יש קטעי מציאות שלמים שהלגיטימיות שלהם נשללה. וזאת בדרך של הפיכתן לנלעגות בעיני הקוראים.

חוקר הפוסט-מודרניזם פדריק ג'יימס ציין, שאחד ממאפייני הסגנון הפוסט-מודרני הוא ה"פסטיש" (Pastiche): "הוא מופיע ברגע שאין יותר אפשרות של פרודיה, כלומר זהו חיקוי של סגנון מסוים, הלועג למקור, אך חסר בו הדחף הסאטירי. פסטיש היא פרודיה עירומה – פרודיה ללא תחושה של הומור." סגנון זה הוא נשק מרכזי בידי הפוסט-ציונים ביצירת דה לגיטימיזציה לדעות של מתנגדיהם. היתרון של דרך הכתיבה הזאת ברור: דבר לא נאמר, דבר לא נשלל. אין אפשרות לבקר את הכתוב כי אין בו נקודת ראות ברורה" (James, 1988).
לדוגמה ישמש קטע של תום שגב, מתוך הארץ (12.10.2007).
שגב מבקר את הסרט של איילה גלעד "סוד היחד", העוסק בקיבוץ עין-גדי. אך בניגוד לכמה סרטים אחרים, יש כאן תמונה חיובית למדי על חיי הקיבוץ, דבר שאינו עולה בקנה

אחד עם האידאולוגיה הפוסט-ציונית. נושא הקיבוץ פתוח לאינטרפרטציות שונות ומנוגדות, רק בשנה אחרונה נעשו שלושה סרטים: באחד, "אדמה משוגעת", יש גישה ביקורתית חריפה; אחר, "ילדי השמש", מאוזן יותר; ו"סוד היחד" הוא חיובי. מקובל לחשוב שזכותם של אמנים לקחת קטעי מציאות ולהקצין אותן לצורך היצירה. אך "זכות פיוטית" זאת לא שמורה ל"שיעור היסטוריה", שמו של הטור של שגב, שממנו מצפים לגישה אובייקטיבית יותר. שגב כותב:

גלעד מתארת גן עדן. בהתחלה רואים צעירים חשופי חזה במכנסיים קצרים, חדורי רצון להפריח את המדבר במקום הכי נמוך בעולם... תושבי עין-גדי לא ידעו אנוכיות ולא צרות עין, לא צביעות ולא מאבקי כוח... לא שלשול ולא כאב שיניים – רק יחד ואידאליזם, כל אחד שם יצא כמו מפוסטר.

על פי השקפתו של שגב, מן הדין לתאר את הקיבוץ מפרספקטיבה של השלשול וכאבי השיניים של חבריו, מתיאור האנוכיות ומאבקי כוח – שאכן היו. אבל אסור לתאר אותו מפרספקטיבה של האידאליזם, הרעות והמאבק בטבע הקשה – שגם אלה היו. אך שגב אינו אומר זאת במישרין, אלא כותב "פסטיש": תיאור נלעג של הסרט, מין בוז קר של היושבים במשרדים ממוזגים לאנשים הנקלים המזיעים בחופי ים המלח "חשופי חזה". אורול מדגים את השתלטות ה"שיחדש" באי היכולת לתאר בו את הכרזת העצמאות של ארצות-הברית: "לכל היותר היה אפשר להבליע את הפסקה כולה במילה אחת, 'חושבפשע'." בדומה לכך, בשיח הפוסט-ציוני לא ניתן לתאר קיבוץ אלא במילים "צרות עין, שלשול, כאב שיניים".

הערות סיכום

תאודור אדורנו, מראשי אסכולת פרנקפורט, כתב: "אם התיאוריה אינה רוצה לגלוש לדוגמטיזם, עליה לעמת את המושגים שהיא מביאה אתה עם אלה הרווחים בשדה. עליה לעמת את מושגיה עם המושגים בהן השדה מגדיר עצמו." בכך נכשל השיח הפוסט-ציוני, כי הוא מתעלם מן המאויים של האנשים. שיח זה מתייחס אל "המושגים שהיא מביאה אתה" כאמת בלתי תלויה בשטח, באנשים. בן-גוריון מתכחש לים ושולל אותו – למרות שהוא אומר את ההפך. המרצים באוניברסיטה אדישים למאבקים חברתיים כי הם אינם מתנגדים לגדר ההפרדה. היהודים ממוצא מזרחי הם "יהודים ערבים" למרות שהם רואים עצמם קודם כל כיהודים או כיהודים מזרחים ובקיבוץ עוסקים רק במאבקי כוח.

של מונחים כמו: ניצול, קפיטליזם, מעמד, ושוויון, שסווגו כלא רלוונטיים וכאלה שאבד עליהם הכלח. בזמן שהמבנה המעמדי של החברה קופא, הפערים החברתיים מגיעים לשיא והעיליות השולטות מפרקות את מדינת הרווחה ושמות לאל מאה שנים של מאבקים לצדק חברתי, השיח הנאו-ליברלי מדבר על שסעים תרבותיים, על קבוצות אתניות ועל שונות. בורדיה טוען שכך גובר הפיצול החברתי ונמנעת סולידריות, שהיא הכוח המניע את המאבקים לצדק סוציאלי (Bourdieu & Wacquant, 2001), ובמילים של גיימס: "אנו רואים את צמיחתו של הפוסט-מודרניזם כצמיחת הקפיטליזם הגלובלי וחברת הצריכה. המבנה שלו מבטא, בדרכים שונות, את ההיגיון העמוק של שיטה זאת." ■

[הערה: רשימת מקורות ניתן לקבל בפנייה למערכת]

מערכת לשונית כזאת היא אידאולוגית במהותה. רות וודק כותבת שקיימת לשון מיוחדת של אידאולוגיה. זו מערכת שלמה, סגורה, הטוענת לאמת על פי ערכיה והמשמעויות שהיא נותנת לתופעות. הלשון יוצרת מציאות אחרת, הופכת את המציאות הקודמת לטאבו ובאה במקומה. מערכת חדשה של ערכים ומשמעויות נוצרת ומבטאה עצמה במושגים וקונטציות אחרות. כל יכולת של רפלקציה נמנעה על ידי השימוש בסטראוטיפים וקלישאות (Wodak, 1989).

כדי להבין את המשמעות החברתית של שיח אידאולוגי זה יש לחזור לעיין בשיח הגלובלי שממנו הוא שואב את מונחיו ואת סגנונו. בורדו הראה ששיח זה, תחת מעטפה של ביקורתיות מדומה, גורם לנו להיכנע לכוחות השוק. הדבר נעשה על ידי השימוש במונחים כאילו פרוגרסיביים, כגון: גמישות, גלובליזציה, רב-תרבותיות, זהות, ודחיקתם

ביה"ס לאמנות היצירה הספרותית - הליקון
 Partner of the European Network of Creative Writing Programs
 בית הליקון רח' נחלת בנימין 73 (פינת לילינבלום) תל אביב

"רביצו" - ליחות אל לירכ
 אבטו, אבנאיל, אהלוב

ימי רביעי בהליקון: סדרת הרצאות שנייה - על שירה מהארץ ומהעולם - פעם בשבועיים בשעה 8:00 בערב

<p>יום ד' 28.5 אלי הירש: הרנסנס בשירה העברית</p> <p>יום ד' 11.6 רנה ליטוין: 'פדריקו גרסיה לורקה - משורר של תיאטרון'</p> <p>יום ד' 25.6 עמנואל דיקמן - "מה זה 'לתרגם לעברית'?" מסע התרגומים מז'ולקיןסון עד שלונסקי</p>	<p>יום ד' 30.4 דן דאור: "מה שיה דו פו?" - על השירה הסינית ועוד</p> <p>יום ד' 14.5 נסים קלדרון: שמעון אדף - על קו הגבול שבין שירה למוסיקה</p>	<p>יום ד' 2.4 בני שבילי: "סופים וכיסופים" - מסעות עם שירת התשוקה והגעגוע של המשוררים הסופיים.</p> <p>יום ד' 16.4 אגי משעול: "המחשבה אינה חומדת את תכניה" - כשבח הבהייה</p>
---	--	--

אחרי 20 ש"ח כולל קפה

office@helicon.org.il   **www.helicon.org.il**   **טלפון: 03-5600122**